

Ege Coğrafya Dergisi, 19/2(2010), 27-34, İzmir
Aegean Geographical Journal, 19/2 (2010), 27-34, İzmir—TURKEY
2012’de yayımlanmıştır. (Published in 2012)

SÜRDÜRÜLEBİLİR KÜLTÜR TURİZMİ: EFES ÖRNEĞİ *Cultural Tourism as a Sustainable Tourism Type: The Case of Ephesus*

Seçkin ESER

Mustafa Kemal Üniversitesi Turizm ve Otelcilik Yüksekokulu
seckine_2000@hotmail.com

Taner DALGIN

Muğla Üniversitesi Muğla Meslek Yüksekokulu
tdalgin@hotmail.com

Hüseyin ÇEKEN

Muğla Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu,
huseyin_ceken2001@yahoo.com

Abstract

Negative impacts of tourism often occur as a result of massive utilization based on consumption. This comprehensive utilization characterized as mass tourism causes unrecoverable problems along with unplanned settlement and excess capacity usage. As a response to such problems, the concept of sustainable tourism was developed after the 1970s, in consequence of meetings initiated by international institutions such as the United Nations and the World Bank. Sustainable tourism can be described as maintenance of regional and local attractions -which are the sources for tourism- through preserving and developing. Cultural tourism, in the long run, can serve for the aim of sustainable tourism much more than mass tourism. Cultural assets of the ancient city of Ephesus constitute an important part of the heritage of world history thus, in order to convey Ephesus to future generations, it is necessary to suggest an optimal approach that will enable a sustainable usage and highlighting this ancient city –not remaining idle– as a tourism attraction. At this point, the aim of this research is to emphasize the elements that will support such an approach and present a theoretical frame that will contribute to the development of Ephesus area as a tourism region. The research area of this study, Ephesus, is a destination which serves tourism at a much lower level than its capacity despite the cultural values it has. Not creating a consistent tourism market, wrong strategic approaches and insufficient planning are among the general reasons of this situation.

Keywords: Sustainable tourism, Cultural tourism, Ephesus, Carrying capacity

Öz

Turizmin olumsuz etkileri daha çok tüketime dayalı kitlesel kullanımın sonucunda ortaya çıkmaktadır. Kitle turizmi olarak nitelendirilen bu geniş kapsamlı kullanım, plansız yapılanma ve aşırı kapasite kullanımıyla birleşerek telafisi zor olumsuzluklara sebep olmaktadır. Bu olumsuzluklara tepki olarak 1970’li yıllardan sonra Birleşmiş Milletler ve Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşlar önderliğinde

çeşitli toplantılar düzenlenmiş ve bu toplantılar sonucu sürdürülebilir turizm kavramı ortaya çıkmıştır. Sürdürülebilir turizm turizme kaynak olan bölgesel ve yerel çekiciliklerin korunup geliştirilerek devamlılığını sağlamak olarak ifade edilebilir. Kültür turizmi uzun dönemde kitle turizmine oranla, sürdürülebilir turizm amacına çok daha fazla hizmet etmektedir. Efes ören yerinin sahip olduğu kültürel varlıklar, dünya tarih mirasının önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Bu sebeple, Efes ören yerini gelecek nesillere ulaştırılabilmesi için sürdürülebilirlik ilkelerine uygun olarak kullanımını ve atıl bırakmaksızın turistik bir değer olarak ortaya çıkarılmasını sağlayacak dengeli bir yaklaşımın ortaya konulması gereklidir. Bu noktada bu araştırmanın amacı böyle bir yaklaşımı destekleyecek unsurları vurgulamak ve Efes ve yakın çevresinin bir turizm bölgesi olarak gelişimine katkı sağlayacak teorik bir çerçeve oluşturmaktır. Çalışmanın ana sahası olarak seçilen Efes ören yeri sahip olduğu kültürel değerlerle kapasitesinin çok altında turizm hizmeti veren bir destinasyondur. Bunun genel sebepleri arasında sürekli bir turizm pazarının yaratılamaması, yanlış stratejik yaklaşımlar ve yeterli planlamanın yapılmaması gösterilebilir.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilir turizm, Kültür turizmi, Efes, Taşıma kapasitesi

Giriş

Dünyada artarak devam eden turizm faaliyetleri, turizmin temel değerleri niteliğindeki doğal ve sosyo-kültürel kaynaklar üzerinde düzeltilmesi mümkün olmayan ya da uzun zaman gerektiren zararlara yol açmaktadır. Turizmin olumsuz etkileri daha çok tüketime dayalı kitlesel kullanımın sonucunda ortaya çıkmaktadır. Kitle turizmi olarak nitelendirilen bu geniş kapsamlı kullanım, plansız yapılanma ve aşırı kapasite kullanımıyla birleşerek telafisi zor olumsuzluklara sebep olmaktadır. Bu olumsuzluklara tepki olarak 1970'li yıllardan sonra Birleşmiş Milletler ve Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşlar önderliğinde çeşitli toplantılar düzenlenmiş ve bu toplantılar sonucu *sürdürülebilir turizm* kavramı ortaya çıkmıştır (Çavuş ve Tanrısevdi 2000; Sarkım 2008). Turizmin geleceğe yönelik devamlılığını sağlamak sürdürülebilir bir turizm anlayışıyla mümkündür. Turizm arz potansiyelinin yüksek olduğu, yıpranmamış doğal, tarihi ve sosyo-kültürel çekiciliklere sahip ülkeler, kaynaklarını planlı ve koruma-kullanma ilkelerine bağlı kalarak kullanmalı, bu turistik arz kaynaklarına ek olarak turizmde ürün çeşitliliğini sağlayacak alternatif turizm aktiviteleri geliştirilmelidir (Çeken ve diğerleri, 2009:1217).

Bu noktada, çalışmanın temel amacı, kitle turizm merkezli olarak yapılanmış ve diğer alternatif turizm türlerinin henüz yeni farkına varmaya başlayan Türk turizm sektöründe, bu alternatif turizm türlerinin sürdürülebilir ilkelere göre uygulanması gerekliliğini vurgulamak ve bir model olarak Efes ve çevresindeki kültür turizmi faaliyetlerinin sürdürülebilirlik ilkelerine uygun bir

biçimde nasıl geliştirilebileceğini değerlendirmektir. Çalışmada öncelikle *sürdürülebilirlik*, *sürdürülebilir turizm* ve *kültür turizmi* konularına değinilmiş, daha sonra Efes ören yeri ile ilgili sürdürülebilir turizm kapsamında bir durum analizi yapılmıştır. En son olarak genel bir değerlendirme yapılmış, sürdürülebilir kültür turizminin bölgede nasıl geliştirileceği konusunda önerilerde bulunulmuştur. Çalışma yapılandırılmamış alan araştırmasına dayalı bir araştırma olmasıyla, sürdürülebilir turizmle ve kültür turizmiyle ilgili diğer araştırmalardan farklılaşmaktadır.

Sürdürülebilirlik ve Sürdürülebilir Turizm Kavramı

Son dönemlerde küreselleşmenin hızlanmasıyla ve sanayileşmenin artmasıyla birlikte özellikle gelişmiş ülkelerde hayat standartları yükselmiş ve artan tüketim eğilimi sonucu çevresel bozulma daha da artmıştır (Mebratu, 1998:493). Bunun sonucunda insanların sahip oldukları çevrenin, gelecekteki nesillerin ihtiyaçları doğrultusunda korunması bir zorunluluk haline gelmiştir. Sürdürülebilirlik kavramı 1987 yılında “Ortak Geleceğimiz” başlığıyla Birleşmiş Milletler Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu’nun raporunda gündeme getirilmiş ve dünya gündeminde daha fazla önem kazanmaya başlamıştır. Sürdürülebilirlik kavramını daha iyi anlamak için bu kavramla ilgili yapılmış bazı tanımlamalara bakmak gerekmektedir. Middleton ve Hawkins (1998) sürdürülebilirliği “*İnsan nüfusunun faaliyetleri ile doğal, sosyal ve kültürel çevreleri arasında uyumun bulunduğu bir denge durumu*” olarak tanımlamıştır. Coccossis’e (1996) göre ise sürdürülebilirlik “*insan faaliyetlerinin çevresel*

kaynaklar üzerindeki etkilerinden doğan ve uzun dönemde ortaya çıkan ekonomik, sosyal ve çevresel olumsuzlukların önüne geçmeyi amaçlayan yaklaşımlar bütünüdür". Bu tanımlardan da anlaşıldığı gibi sürdürülebilirlik sadece çevreyle ilgili olmayan, sosyal ve ekonomik boyutlara da sahip bir kavramdır.

Kalkınma açısından ele alındığında ise *sürdürülebilirlik* ve *turizm* kavramlarının bütünsel bir bakış açısıyla ele alınması gerekir. Sürdürülebilir kalkınma, gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılama kabiliyetlerine zarar vermeden, günümüzün ihtiyaçlarını karşılama olarak ifade edilmektedir (Collins, 1999). Birçok ülke için turizm gelirlerinin kalkınma açısından önemi göz önüne alındığında, bu gelirlerin sürekliliğinin ve sürdürülebilirliğinin sağlanması büyük önem arz etmektedir. Önemli turistik arz değerlerine sahip ülkelerin aç gözlü bir yaklaşımla bu değerlerden maksimum faydayı sağlama yolunda geçmişte gösterdikleri faaliyetlerin olumsuz sonuçları zaman içinde ortaya çıkmaktadır. Bu olumsuzluklara bir tepki olarak sürdürülebilir turizm kavramının önemi giderek artmaktadır. Sürdürülebilir turizm, *turizme kaynak olan bölgesel ve yerel çekiciliklerin korunup geliştirilerek devamlılığını sağlamak* olarak ifade edilebilir (Avcıkurt, 2003). Kuntay (2004:77) ise sürdürülebilir turizmi, gelecek için perspektiflerin geliştirildiği, turistlerin ve ağırlayan bölgenin güncel ihtiyaçlarını yerine getirdiği, yaşayan, canlı sistemlerin, biyolojik çeşitliliğin, temel ekolojik süreçlerin ve kültürel bütünlüğün göz önüne alınarak estetik, sosyal, ekonomik ihtiyaçlarla birlikte tüm kaynakların yönetiminin bütünleştirildiği bir turizm anlayışı olarak ifade etmiştir.

Turizmin doğal çevre kaynakları ile ilişkisi, çift yönlü bir ilişki şeklindedir. Bir yandan doğal çevre kaynakları turizm sektörü için temel girdiyi oluştururken, diğer yandan turizm faaliyetleri, doğal çevre kaynaklarının ekonomik faaliyetler amacıyla kullanılmasına yol açmaktadır. Başka türlü katma değer yaratamayacak ve atıl kalacak doğal çevre kaynakları, turizm faaliyetleri aracılığıyla ulusal ekonomiye gelir yaratmaktadırlar (Küçükaltan ve Yılmaz, 2011:159). Kültürel ve doğal kaynakların hızlı bir şekilde zarar görmeye devam etmesi durumunda turizmin temelini oluşturan birçok kaynak yok

olacaktır. Özellikle kitle turizminin yerel çevre ve toplum üzerindeki olumsuz etkilerinin farkına varılması daha sürdürülebilir nitelik taşıyan alternatif diğer turizm türlerine doğru bir arayışı teşvik etmiştir. Sürdürülebilir turizm ihtiyacını ortaya çıkaran temel düşünce, turizmin kaynağını oluşturan çevresel ve kültürel değerlerin uzun dönemde bozulmadan ya da ortaya çıkabilecek olumsuz etkileri en aza indirecek şekilde kullanılmasını sağlamaktır. Bugün artık turizm anlayışı, doğayı ve onun barındırdığı sosyo-kültürel değerleri aşırı tahrip eden kitle turizmi odaklı yaklaşımından yavaş yavaş uzaklaşarak doğayı daha çok kullanan, ancak, eğitilmiş ve doğaya saygılı kullanıcı profiline sahip "doğa tabanlı turizm" odaklı bir yaklaşıma doğru yönelmektedir. Dünya turizm etkinliklerinde kitle turizmi büyük payını korusa da, doğa tabanlı turizm giderek uluslararası çapta payını artırma yönündeki seyrini sürdürmektedir (Akesen, 2009:1368).

Sürdürülebilir turizm anlayışının önemli araçlarından biri *taşıma kapasitesi* kavramıdır. Taşıma kapasitesi çevreden yararlanılanların tatmin derecesini azaltmadan ve çevrenin değer kaybetmesine neden olmadan hizmet ve faaliyet kapasitesinin devamlılığını sağlamayı ifade eder (Küçüktopuzlu, 1991). Taşıma kapasitesi çevreye zarar vermeden belirli bir turistik çekicilikten yararlanabilecek en fazla turist sayısı olarak tanımlanmaktadır (Kahraman ve Türkay, 2009). Turizmde sürdürülebilirliğin sağlanmasında taşıma kapasitesiyle birlikte temel ilkelerin belirlenmesi ve bu ilkelere dayalı olarak faaliyetlerin yerine getirilmesi gerekmektedir. Kaynakların sürdürülebilir kullanımı, aşırı tüketimin ve atıkların azaltılması, çeşitliliğin sürdürülmesi, turizmin planlama kapsamına alınması, yerel ekonomilerin desteklenmesi, ilgili grupların ve halkın görüşlerinin alınması, sorumlu bir turizm pazarlaması anlayışı bu ilkeler arasında yer almaktadır (Garrod ve Fyall, 1998:199). Bunun yanında sürdürülebilir turizmin temel amaçları, sürdürülebilir turizmi daha anlaşılır kılmak için maddeler halinde aşağıda sıralanmıştır (WTO, 1997:255; Erdoğan, 2003):

- Kaynakların sürdürülebilir kullanımını ve korunmasını sağlamak
- Aşırı kullanımı ve atıkları azaltmak, böylece uzun dönemli çevresel tahribi önlemek

- Yerel toplumun yaşam kalitesini artırmak
- Nesiller arasında eşitlik ilkesini korumak
- Ekolojik sistemler ve biyolojik çeşitliliğin sürdürülmesiyle çevre kalitesini korumak
- Toplumun sosyal ve kültürel bütünleşmesini sağlamak
- Turizm endüstrisi ve kamu arasında karşılıklı koordinasyonu sağlamak
- Ziyaretçiler için yüksek kalitede bir deneyim sağlamak
- Turistleri ve turizmde çalışan personeli sürdürülebilir turizm konusunda bilinçlendirmek.

Bir Sürdürülebilir Turizm Türü Olarak Kültür Turizmi: Efes Örneği

Bir turizm destinasyonunun başarısı ve rekabetçiliği büyük ölçüde ziyaretçilerine sunduğu o destinasyona özgü turistik öğelerin gücüne ve farklılığına bağlıdır (Cracolici ve Nijkamp, 2008). Bu kapsamda değerlendirildiğinde Efes ve çevresi, sahip olduğu turistik arz kaynaklarıyla kültür turizmi bağlamında oldukça önemli bir destinasyon olma potansiyeline sahiptir. Kültür turizmi bir bölgenin somut ve soyut kültürel değerlerinin temel çekim ögesi olduğu bir turizm çeşididir. Bu değerler bazen bölgede yaşayan insanların yaşam şekilleri, bazen bölgede yer alan tarihi mekânlar ve objeler, bazen de sanat eserlerinin sergilendiği müzelerdir. Kültür turizmi, kültürel açıdan farklılık arz eden yöreleri görmek, gittikçe kaybolan yaşam biçimlerini gözlemlemek, geçmiş kültürlerle ait tarihi eserleri gezip görmek gibi faaliyetleri içermektedir. Aydın (1990:27) kültür turizmini festival, folklor, tiyatro, sergi gibi sanat etkinliklerine katılmak, geçmiş ve yaşayan uygarlıklar ile kültürel değerleri tanımak, tarihi yerleri ve toplumun yaşam tarzlarını görmek amacıyla gerçekleştirilen turizm faaliyetleri olarak tanımlamıştır. Kutsal yerlere yönelik turizm etkinlikleri olarak tanımlanan “inanç turizmi” kültür turizminin bir alt boyutu olarak önem arz etmektedir. İnanç turizminde turistlerin seyahate katılma amacı dini yerleri ziyaret etmek ve bu yerlerde ibadet ihtiyacını karşılamaktır.

Kültür turizmi uzun dönemde kitle turizmine oranla, sürdürülebilir turizm amacına çok daha fazla hizmet etmektedir (Özdöl ve Yürük,

2007:722). Avrupa Turizm Enstitüsü (ETI), kültürel turizmin sağladığı ekonomik, toplumsal, kültürel yararları ve ortaya çıkabilecek olumsuzlukları şöyle sıralamaktadır (Akt. Emekli, 2006:57):

- Bölgeye özgü doğal ve kültürel mirasın, geleneklerin kültürel turizm kaynağı olarak kullanılmasını sağlar,
- Kültürel turizme katılanlar yüksek satın alma gücü nedeniyle bölge için yüksek katma değer sağlar,
- Talep çeşitliliği yaratarak turizm kaynaklarının aşırı kullanımı önler,
- Yeni iş olanakları yaratır,
- Var olan talepleri geliştirerek geleneksel turizm faaliyetlerine ek katkılar sağlar,
- Kültürel turizmin bölge açısından ortaya çıkarabileceği olumsuzlukları da göz ardı etmemek kültürel kaynak yönetimine özen göstermeyi gerektirmektedir. Aşağıda kültür turizminin bilinçsiz uygulanması sonucunda ortaya çıkabilecek bazı olumsuzluklar sıralanmıştır.
- Kitle talepleri bölgede aşırı kalabalık oluşturabilir,
- Turist taleplerini karşılamak için gerçekleştirilen faaliyetler, bölgenin otantik özelliklerinin kaybolmasına neden olabilir,
- Bölgenin tarihsel süreç içindeki bazı dönemleri taleplere uygun olarak yeniden gerçeğe uygun olmayan şekilde düzenlenebilir.

Efes antik kenti, Hıristiyanlar için kutsal nitelik taşıyan eserlere sahip olmasıyla birlikte, Osmanlı Dönemi’ne ait İslam eserlerini de bünyesinde barındırması nedeniyle inanç turizmi açısından önemli bir bölgedir. Eski çağlardan günümüze kadar kesintisiz yerleşim gören nadir antik kentlerden biri olan Efes, her dönemde önemli bir kültür, sanat ve uygarlık merkezi olarak bilinmektedir. Antik Çağ’ın en önemli uygarlık merkezlerinden biri olan Efes, evrensel mirasın önemli bir parçasıdır. Efes ören yeri Yunan ve Roma kültürlerinin oluşturduğu bir geçmişe sahiptir. Ülkemizin en büyük antik tiyatrosu Efes ören yerinde bulunmaktadır. Avusturyalı ve Türk arkeologlar tarafından restorasyonu tamamlanan

yamaç evleri, dünyanın yedi harikasından biri olarak kabul edilen “Artemis Tapınağı” Efes’in simgesi haline gelmiş kültürel yapıtlardır. Ayrıca, Hıristiyanlar için kutsal nitelik taşıyan Meryem Ana’nın son günlerini geçirdiği evi de Bülbül Dağı’nda yer almaktadır. Celsus Kütüphanesi, Eğitim Binası, Stadyum, Agoralar, Belediye Sarayı (*Prytenion*), Domitian Tapınağı, Trajan Çeşmesi, Efes Müzesi, St. John Kilisesi, Yedi Uyurlar Mağarası, İsa Bey Camii, Efes ve çevresinde yer alan diğer kültür varlıklarıdır.

Araştırmanın Amacı ve Yöntemi

Bu çalışma ile Efes ören yeri ile ilgili yapılan çalışmalara güncel bir katkı sağlamak, alternatif bir turizm türü olarak kültür turizminin önemini vurgulamak amaçlanmaktadır. Efes ören yerinin sahip olduğu kültürel varlıklar, dünya tarih mirasının önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Bu sebeple, Efes ören yerini gelecek nesillere ulaştırılabilmesi için sürdürülebilirlik ilkelerine uygun olarak kullanımını ve atıl bırakmaksızın turistik bir değer olarak ortaya çıkarılmasını sağlayacak dengeli bir yaklaşımın ortaya konulması son derece önemlidir. Bu noktada bu araştırmanın amacı böyle bir yaklaşımı destekleyecek unsurları vurgulamak ve Efes’in yakın çevresiyle birlikte bir turizm bölgesi olarak gelişimine katkı sağlayacak teorik bir çerçeve oluşturmaktır. Kültür turizminin diğer turizm türlerine kıyasla daha fazla gelir getiren ve sürdürülebilir turizm mantığına daha uygun bir turizm türü olduğu ve Efes antik kentinin bu turizm türüne yönelik üstün arz kaynaklarını bünyesinde barındırdığı düşünülürse, kültür turizminin geliştirilmesine katkı sağlayacak bu araştırmanın önemi daha iyi anlaşılabilir.

Araştırma kapsamında öncelikle çalışmanın teorik altyapısını oluşturmak amacıyla sürdürülebilirlik, sürdürülebilir turizm, kültür turizmi kavramlarıyla ilgili literatür bilgilerine önceki bölümlerde yer verilmiştir. Bu çalışma için veri toplama yöntem ve tekniği olarak *yapılandırılmamış gözlem tekniği* kullanılmıştır. Bu teknikte, araştırma konusu ve sorunla ilgili birey ve objeler bir zaman kesiti içerisinde araştırmacının gözlemi altındadır (Aziz, 2008:77). Elde edilen verilerden yararlanılarak SWOT analizi yoluyla sürdürülebilir kültür turizmi

açısından bir değerlendirilme yapılmıştır. Bu analiz, araştırılan konuda çevreye uyum sağlayıp başarılı olmak amacıyla yapılır. Güçlü yönler ile fırsatlar en iyi şekilde değerlendirilerek zayıf yönler geliştirilmeye ve tehditler bertaraf edilmeye çalışılır. SWOT analizi ile elde edilecek verilerle Efes ören yerinin sürdürülebilir kültür turizmindeki gelişme potansiyeli ortaya konulmaya çalışılacak, bölgenin bir kültür destinasyonu olarak gelişimiyle ilgili yapılması gerekenler değerlendirilecektir.

Bulgular ve Sonuç

Sürdürülebilir turizm, günümüz turistlerinin ve yerel toplumlarının gereksinimlerini karşılamakla birlikte, gelecek için korumacılığın ön planda tutulmasının ve fırsatların uygun kullanılmasının gerekliliğini öne süren bir yaklaşımdır. Burada dikkat edilmesi gereken en önemli nokta, sürdürülebilir turizmin sağlanmasında toplumun ihtiyaçlarının yanında gelecek nesillerin ihtiyaçlarını da göz önünde bulundurulmasıdır. Çalışmanın ana sahası olarak seçilen Efes ören yeri sahip olduğu kültürel değerlerle kapasitesinin çok altında turizm hizmeti veren bir destinasyondur. Bunun genel sebepleri arasında sürekli turizm pazarının yaratılamaması, yanlış stratejik yaklaşımlar ve yeterli planlamanın yapılmaması gösterilebilir. Kültürel mekânların pazarlanmasında kültürel turizm çekiciliğine sahip Efes gibi destinasyonların kültürel bir imajla ön plana çıkarılması son derece önemlidir. Bir plan dâhilinde sürdürülebilir bir turizm gelişiminin başarılı olabilmesi her şeyden önce işbirliği ve uyuma bağlıdır. Turizm yapısı içinde yer alan tüm örgütlerin fikir alışverişinde bulunması ve işbirliğine gitmesi oldukça önemlidir. Bu noktada Turizm Bakanlığı’nın ve yerel yönetimlerin işbirliği içinde hareket etmeleri ve bölgenin turizm açısından dengeli gelişiminin sağlanabilmesi için bütünsel bir strateji geliştirmeleri gerekir. Bu stratejilerin geliştirilmesinde öncelikle bölgenin kültür turizmiyle ilgili sahip olduğu kaynaklar, fırsat ve tehlikeler değerlendirilmelidir. Araştırma verilerine dayanarak sürdürülebilir kültür turizmi bakımından Efes ören yerinin güçlü ve zayıf yönleri, fırsat ve tehditler aşağıdaki tabloda sunulmuştur (Eser, 2011:102):

Tablo 1: Efes Ören yerinin SWOT Analizi (Kaynak: Eser 2011:102)

Table 1: SWOT analysis of Ephesus and its surroundings (Source: Eser 2011:102)

Güçlü Yönler	Zayıf Yönler
<p>Zengin tarih, kültür ve tabiat varlıkları</p> <p>Coğrafi konum ve pazara yakınlık</p> <p>Turizme yönlendirilebilecek iş gücünün varlığı</p> <p>Yöresel festivaller</p> <p>Yüksek turist potansiyeli</p> <p>Efes Müzesi</p> <p>Önemli bir dini merkez olması</p> <p>Seyahat acentelerinin düzenlediği turlar</p> <p>Dünya'nun yedi harikasından birine sahip olması</p> <p>İklim ve doğal ortam</p> <p>Turizm olgusuna çabuk uyum sağlayabilecek bir nüfusa sahip olması</p>	<p>Yeterli tanıtım ve pazarlamanın yapılmaması</p> <p>Turizm bilincinin yeterince gelişmemiş olması</p> <p>Kısa süreli ziyaret yapılması</p> <p>Ziyaretçilerin tam olarak doğru yönlendirilememesi</p> <p>Kazı çalışmalarının sürekli ve istikrarlı bir şekilde sürdürülememesi</p> <p>Tanıtım ve pazarlamaya ayrılan bütçenin yetersizliği</p> <p>Doğal ve kültürel değerlerin korunmasına yeterli önemin gösterilememesi</p>
Fırsatlar	Tehditler
<p>Tarih ve kültür turizmine olan ilginin artması</p> <p>Alternatif turizm türleri için potansiyelin yüksekliği</p> <p>Büyük şehirlere yakınlığı</p> <p>Ege Bölgesi'nin artan çekiciliği</p> <p>Büyüyen dünya turizmi</p> <p>Müze kart uygulaması</p> <p>Efes'in ışıklandırılması</p> <p>Efes çevresindeki doğa sporları faaliyetlerinin geliştirilmesi</p>	<p>Kültürel yapıların zarar görmesi</p> <p>Kirlilik</p> <p>Denetim azlığı</p> <p>Ziyaretçilerin sebep oldukları tahribat</p> <p>Orijinal yapıdan uzaklaşarak yapılan restorasyon çalışmaları</p> <p>Özelleştirme</p> <p>Peyzajı bozan yapılar</p> <p>Aşırı kalabalık</p> <p>Turistlere bakış açısının olumsuz yönde değişmesi</p> <p>Ticari zihniyet</p> <p>Yangın riski</p> <p>Tur programlarının belirli dönemlerde yoğunlaşması</p>

Sahip olduğumuz bu kültürel hazinayı sadece bir gelir kaynağı olarak değerlendirmek, kısa dönemde yüksek kâr amacını taşıyan işletmelerin bu değerleri tahrip etmesi sonucunu doğurmaktadır. Yüksek kazançlar uğruna bu değerlerin yok edilmesi veya zarar görmesi kabul edilemez olmakla birlikte, tamamen atıl bırakılması da doğru değildir. Bu nedenle turistik arz kaynağı durumundaki nadir kültürel yapı ve değerlerin, objektif ve bilimsel bakış açısıyla ne düzeyde turizme açılacağı tespit edilmeli, bu doğrultuda planlı ve sürdürülebilir bir yapılanma gerçekleştirilmelidir.

Efes ören yerinin turizm açısından doğru kullanılması için bir destinasyon kimliğinin oluşturulması şarttır. Sürdürülebilir kültür

turizminin sağlanabilmesi için ilk olarak destinasyonlardaki, kültürel varlıkların belirlenmesi gerekmektedir. Bir bölge üzerinde inisiyatif sahibi olan tüm kamu ve özel sektör birimlerinin fikirleri alınarak işbirliği içerisinde yeni stratejiler belirlenip planlama yapılması son derece önemli bir koşuldur. Lebe ve Milfelner (2006) çalışmalarında, bölgelerin yapısını dikkate alan bir destinasyon yönetim organizasyonunun kurulmasını önermektedirler. Yerleşen turizm bilinci ile yeni ve güçlü bir destinasyon imajı oluşturulması, kültürel turizm faaliyetlerinin devamı ve sürdürülebilirliği için son derece önemli bir adım olarak kabul edilmektedir. Ayrıca, destinasyonlar üzerinde ortaya çıkabilecek çeşitli olumlu ve olumsuz etkiler belirlenmeli ve çeşitli tedbirler alınmalıdır.

Turizm işletmeleri ve turizm bölgesinin sahip olduğu kaynakların çeşitliliğine göre etkin bir pazarlama stratejisi oluşturulması destinasyon imajının doğru şekillenmesi ve destinasyon bilinirliğinin artması açısından önemli olmaktadır (Kozak, 2008). Efes'in tanıtımında kültürel zenginlikleri vurgulayan öğelerin kullanılmasının yanı sıra, yöredeki yapılanma da kültürel kimlikle uyumlu şekilde gerçekleştirilmeli, kültürel öğelere aykırılıklar taşımamalıdır. Turizmle ilgili kitlesel bir yapılaşma değil, o çevreye has özellikler taşıyan dengeli bir yapılanma tercih edilmelidir.

Gelişim sürecinin izlenmesi açısından Efes ören yerine giriş-çıkışlarla ilgili istatistiklerin tutularak gerekli veri tabanlarının oluşturulması önemlidir.

Turizm gelişiminin sağlıklı şekilde devam edebilmesi için burada yaşayan yerel halkın da farkındalığının ve katılımının sağlanması gerekir (Alaeddinoğlu, 2008; Topaloğlu ve diğ., 2010). Gelecekte, Efes çevresinde yaşayan yerel halkın turizmi nasıl algıladığına ilişkin araştırmalar, sürdürülebilir kültürel turizmin gelişiminde yerel halkın da aktif olarak katılımının sağlanması açısından değer taşıyacaktır.

REFERANSLAR

- Akesen, A., 2009. "Sürdürülebilir Turizm Yaklaşımında Ekoturizmin İşlevsel Önemi" *10. Ulusal Turizm Kongresi*. 21-24 Ekim. Mersin. sf. 1365-1374.
- Alaeddinoğlu, F., 2008. "Sivas Kentinde Halkın Turiste ve Turizme Bakışı" *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*. 5(2): 1-20
- Avcıkurt, C., 2003. *Turizm Sosyolojisi*. Detay Yayıncılık. Ankara.
- Aydın, İ., 1990. *Açıklamalı Turizm Terimler Sözlüğü*. Coşkun Matbaası. Aydın.
- Aziz, A., 2008. *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri*. Nobel Yayınları. Ankara
- Coccosis, H., 1996. "Tourism and Sustainability: Perspectives and Implications" G. K. Priestley, J. A. Edwards, H. Coccosis (Editörler) *Sustainable Tourism?: European Experiences* sf. 1-21 Wallingford: Cab International
- Collins, A., 1999. "Tourism Development and Natural Capital" *Annals of Tourism Research*. 26(1): 98-109.
- Cracolici, M. F., P. Nijkamp, 2008. "The Attractiveness and Competitiveness of Tourist Destinations: A Study of Southern Italian Regions" *Tourism Management*. 30: 336-344.
- Çavuş, Ş., Tanrısevdi, A., 2000. "Sürdürülebilir Turizm ve Yerel Ölçekli Bir Turizm Gelişme Model Önerisi" *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, Yıl: 11, Prof. Dr. Hasan Olalı Özel Sayısı: sf. 149-159.
- Çeken, H., Dalgın, T., Karadağ, L., 2009. "Küreselleşme ve Uluslararası Turizm" *10. Ulusal Turizm Kongresi*. 21-24 Ekim. Mersin: 1209-1218.
- Emekli, G., 2006. "Coğrafya, Kültür ve Turizm: Kültürel Turizm" *Ege Coğrafya Dergisi* 15: 51-59
- Erdoğan, N., 2003. *Çevre ve Ekoturizm* Erk Yayınları. Ankara
- Eser, S., 2011. *Sürdürülebilir Turizm ve Efes Örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı. Muğla
- Garrod, B., A. Fyall., 1998. "Beyond the Rhetoric of Sustainable Tourism" *Tourism Management*, 19(3): 199-212.
- Kahraman, N., O. Türkay, 2009. *Turizm ve Çevre*. Detay Yayıncılık. Ankara

- Kozak, N., 2008. *Turizm Pazarlaması* Detay Yayıncılık. Ankara
- Küçüktopuzlu, F.K., 1991. “Turistik Faaliyetlerin Turizm Alanındaki Ekolojik Yapıya Etkileri” *Turizm Kalkınma Bankası Turizm Yıllığı*. sf. 246-254.
- Kuntay, O., 2004. *Sürdürülebilir Turizm Planlaması*. Alp Yayınevi. Ankara
- Küçükaltan. D., Yılmaz. İ.A., 2011. “Sürdürülebilir Turizm Bağlamında Ekoturizmin İğneada Ölçeğinde Uygulanabilirliği” *12. Ulusal Turizm Kongresi Bildiriler Kitabı*. Akçakoca. sf.157-167.
- Lebe, S. S., Milfelner. B., 2006. “Innovative Organisation Approach to Sustainable Tourism Development in Rural Areas” *Kybernetes*. **35**(7-8):1136-1146.
- Mebratu, D., 1998. “Sustainability and Sustainable Development: Historical and Conceptual Review” *Environ Impact Asses Review* **18**(6):493-520.
- Middleton. V., Hawkins. R., 1998. *Sustainable Tourism: A Marketing Perspective*. Butterworth-Heinemann. Oxford
- Özdöl. S., Yürük. E., 2007. “Türkiye’de Kültür Turizmi ve Tarih Öncesi Yerleşmeler: Çatalhöyük Örneği” *Çeşme Ulusal Turizm Sempozyumu*. İzmir. 21-23 Kasım: 721-732.
- Sarkım. M. 2008. “Değişen Seyahat Eğilimleri Kapsamında Sürdürülebilir Turizm Anlayışının Turizm Politikaları Üzerine Etkileri” *II. Ulusal İktisat Kongresi*. DEÜ. İ.İ.B.F. İktisat Bölümü. İzmir. sf. 1-11
- Topaloğlu. C., Dalgın. T., Bingöl. Z., 2010. “Yerel Halkın Turizmin Etkileri Konusundaki Düşüncelerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma: Muğla Örneği” *Uluslararası Doğu Karadeniz Turizm Sempozyumu*. 7-9 Ekim 2010. Giresun Üniversitesi. Giresun
- World Tourism Organization. 1997. *International Tourism: A Global Perspective*. Spain.